GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ג, 2023
מספר השאלון: 8282
קובץ: תשובות סופיות

ספרות עברית וכללית

שאלון 8282 (אקסטרניים)

הוראות לנבחן

מדינת ישראל
משרד החינוך
סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ג, 2023
מספר השאלון: 8282
ספרות עברית וכללית
הוראות
א. משך הבחינה: שעה וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירים מן המחצית השנייה של המאה ה־20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי")
פרק שני: דרמה (מחזה מודרני)
פרק שלישי: ספר קריאה
הפרק הראשון במבחן (שירה) הוא חובה (60 נקודות).
מן הפרקים השני והשלישי יש לבחור בפרק אחד ולענות על השאלות לפי ההוראות בו (40 נקודות).
ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת היצירות.
ד. הוראות מיוחדות:
(1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.
(3) שים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.
יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
בהצלחה!

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – שירה

שאלה 1

א.

- הכבוד הוא אמת המידה של עליזה: היא שופטת את האחרים לפיו ("לֹא סוֹבֶלֶת" את מי "שֶׁלֹּא שׁוֹמְרִים עַל הַכָּבוֹד שֶׁלָּהֶם", שורות 18–20) ו"אֱמוּנָה הֱיטֵב עַל מִי "בְּסֵדֶר" מִי "לֹא בְּסֵדֶר"" (שורה 14).
- כבוד כהופעה חיצונית: היא מתאימה "אֶת צֶבַע הַחֻלְצָה לַחֲצָאִית" (שורה 8) ומכסה את החטטים ב"שִׂכְבָה עֲבָה שֶׁל "מֵיק אַפּ"" (שורה 10), כדי ש"לֹא רוֹאִים כָּל כָּךְ" (שורה 11).
- כבוד כצניעות ושם טוב: לאשר "לֹא מַרְאָה לוֹ פָּנִים כָּל כָּךְ" (שורה 35), ולסרט היא יוצאת עם אחיה, כך ש"הַשֵּׁם שֶׁלָּהּ נִשְׁאָר נָקִי" (שורה 41); השכונה רואה בה "בַּחוּרָה לְלֹא רְבָב" (שורה 42).
- כבוד כסדר וכמעמד: היא ממלאת את חובותיה "לְפִי הַסֵּדֶר" (שורה 13), עובדת בעבודה מסודרת עם קביעות ופנסיה (שורות 28–31), ואוהבת את אחיה יעקב שנותנים לו "כָּבוֹד" (שורה 27).
- האפיון: דמות קפדנית, שיפוטית ותלויה במבט הסביבה; אפילו התפרצויותיה מוצדקות בעיני הקול הדובר ("אֲבָל בְּצֶדֶק", שורה 15).

ב.

- הביקורת: הכבוד בשיר הוא מראית עין ומבט של הסביבה, ולא ערך פנימי. השמירה עליו מחייבת הסתרה ("וְלֹא רוֹאִים כָּל כָּךְ", שורה 11) ומצמצמת את החיים לתבנית צרה.
- הביקורת נרמזת ולא נאמרת: השיר כתוב בלשון השכונה עצמה ("בָּחוּר לָעֲנָיְן", "בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם", "בַּחוּרָה רְצִינִית"), והאירוניה נוצרת מן הצבירה של פרטים שגרתיים בטון משבח.
- מוטיב הראייה: "רוֹאִים אוֹתָהּ בַּתַּחֲנָה" (שורה 30), "וְכָל הַשְּׁכוּנָה רוֹאָה" (שורה 40) – החיים מתנהלים מול עיני אחרים.
- המחיר: אין בשיר רצון אישי של עליזה; העתיד שלה הוא המתנה סבילה ("יוֹם יָבוֹא", שורות 46–49), ואפילו הילדים שתוליד יידרשו להעריך את "הָאֱמֶת שֶׁלָּהֶם" – הכבוד עובר לדור הבא.
- התרומה למשמעות: השיר, "חתך אורך" של חיים שלמים, הוא דיוקן ביקורתי של צעירה בשולי החברה: היא נראית משולבת (עבודה, קביעות, שם טוב), אבל השילוב הושג במחיר של מחיקת העצמי.

שאלה 2

- הדוברת, הבת, פונה אל אמה בשמה, "סָלִימָה". האם מצטיירת קודם כול כאישה בוכה וסובלת: "סָלִימָה אַתְּ דּוֹמַעַת שָׁם עֲדַיִן" (בית 1), בעוני של "צְרִיף הַפַּח" ו"לַיְלָה בַּמַּעְבָּרָה". המילה "עֲדַיִן" מראה שהזיכרון לא נסגר.
- האם כילדה יתומה שנישאה צעירה: "נִצָּן מִתְהַפֵּךְ לְאִשָּׁה בְּעוּלַת אִישׁ, יַלְדָּה יְתוֹמָה מֵאָב / וְאֵין לָהּ חוֹבֵק" (בית 5). הסבל שלה התחיל עוד לפני ההגירה, "טֶרֶם נוֹלַדְתְּ".
- היפוך תפקידים: הבת שומרת על האם כמרים על שפת היאור, "נִצַּבְתִּי לָךְ מֵרָחוֹק עַל שְׂפַת הַיְאוֹר" (בית 5, לפי שמות ב', ג–ד), ו"מְאַסֶּפֶת" אותה כ"גֶּרָה אֲסוּפִית".
- האם גם חזקה ומלאת חיים: עיניה "כְּמוֹ חֹד חֲנִית / כְּמוֹ יַהֲלוֹם מְלֻטָּשׁ", ו"עוֹד בָּךְ דְּקָלִים וַעֲסִיס הַתָּמָר" (בית 6) – ארץ המוצא שמורה בה, גם "בֵּין עֵיֵי חֲרָבוֹת שִׁמְחָתֵךְ".
- ההשפעה על חוויית ההגירה: הזיכרונות של האם הופכים את ההגירה לחוויה של שבר ואובדן, ובבת הם יוצרים קרע: היא עצמה נקשרת לנוף החדש (בית 3, בית 4) ואומרת "אָכַלְתִּי מִפְּרִי דַּעַת הַצַּבָּר" (בית 2), ולכן הזיכרון של האם דוקר אותה כ"קַקְטוּסִים מְעַקְּצִים". ההגירה היא חוויה של שני דורות: אובדן אצל האם, היקלטות כואבת אצל הבת.

שאלה 3

- הקושי: ההגירה של ההורים לא הסתיימה בעלייה, והיא ממשיכה בדובר כתנועה פנימית שאינה נרגעת: "וַהֲגִירַת הוֹרַי לֹא נִרְגָּעָה בִּי" (שורות 1, 4, 18–19). כמו נוזל בכלי שהונח: "דָּמִי מַמְשִׁיךְ עֲדַיִן לְשַׁקְשֵׁק בְּדָפְנוֹתַי" (שורות 2–3). התוצאה: חוסר שורשים, יתמות ("יָתוֹם בְּלִי אֵם", שורה 14), תלישות בין גילים (שורה 15).
- ניסיון 1 – הזמן והשכחה: "רוּחוֹת זְמַן רַב עַל אֲבָנִים. / הָאֲדָמָה שׁוֹכַחַת צַעֲדֵי דּוֹרְכִים בָּהּ" (שורות 5–6). הטבע שוחק ושוכח, אבל "לַיְלָה מַזְכִּיר" (שורה 8): האדם אינו שוכח.
- ניסיון 2 – המבט אל הנוף והאהבה: "עֵינַי שֶׁהִסְתַּכְּלוּ זְמַן רַב לְתוֹךְ מִדְבָּר גָּדוֹל / וְנִרְגְּעוּ מְעַט. אִשָּׁה אֶחָת" (שורות 9–10); "לִבִּי, בְּקִשְׁי יִשְׁתַּכֵּר / בְּלֶחֶם אַהֲבָתוֹ הַיּוֹמְיוֹמִית" (שורות 12–13). הרגעה חלקית בלבד ("מְעַט", "בְּקִשְׁי").
- ניסיון 3 – זיכרון ושפה: "אַרְכֵאוֹלוֹגְיָה שֶׁל עָתִיד, בָּתֵּי נְכוֹת / שֶׁל מַה שֶּׁלֹּא הָיָה" (שורות 17–18); "לָמַדְתִּי / שָׂפוֹת מָרוֹת לְמַעַן שְׁתִיקָתִי" (שורות 19–20). הניסיון לבנות עבר ולדבר נגמר בפרדוקס ובשתיקה.
- התוצאה: הניסיונות נכשלים. הבתים "דּוֹמִים לָאֲנִיּוֹת תָּמִיד" (שורה 21), הגוף הוא "סְבַךְ / שֶׁל חֲבָלִים שֶׁלֹּא אַתִּיר" (שורות 22–23), והסוף היחיד הוא המוות: "מוֹתִי וְסוֹף לַהֲגִירַת הוֹרַי" (שורה 24). השיר עצמו הוא ניסיון ההתמודדות האחרון: לתת לקושי שפה.

שאלה 4

- המבנה: הדובר מספר ל"אַתָּה" (צאצא של הסבתא, שורה 4) סיפור על העבר. התמימות שייכת לסבתא, ההתפכחות לדובר המספר.
- התמימות: "וְסָבָתְךָ, עַלְמָה תַּמָּה, חָשְׁבָה לְפִי תֻּמָּהּ / כִּי אֱלוֹהּ הֵן סִימְפּוֹנְיוֹת מֻפְלָאוֹת / לִכְבוֹד הַשַּׁחַר" (שורות 8–10), ואף "לִכְבוֹדָהּ" (שורה 11). גם תפיסת המקום כ"חוֹל בְּתוּלִי" (שורה 3) תמימה: מקום ריק שמחכה לה.
- ההתפכחות: הדובר יודע שהציוץ הוא "צִיּוּצֵי הַמִּלְחָמָה הַנּוֹרָאָה מִכֹּל — / הַמִּלְחָמָה עַל שֶׁטַח הַמִּחְיָה" (שורות 6–7); הציפורים "תּוֹקְעוֹת מַקּוֹרֵיהֶן בַּפְּרִי הַלֹּא מוּגָן" (שורה 5). הטבע כולו מאבק.
- הסיום: "וְאֶת הַשְּׁאָר אַתָּה יוֹדֵעַ, בְּוַדַּאי" (שורה 13) – המלחמה על המקום נמשכת עד ימינו, וההווה ("הַכְּבִישׁ וְהַבָּתִּים וְאִילָנוֹת הַסָּרָק", שורה 2) הוא תוצאתה.
- התרומה למשמעות: הניגוד בין התמימות להתפכחות הופך את "סיפור על הסבתא" לביקורת על מיתוס ההתיישבות: החלום התמים הביא את הדור הראשון לארץ, אבל לא ראה שההתיישבות פירושה מאבק מתמשך על המקום. השיר אינו לועג לסבתא – הוא מתאר באירוניה מרירה את הפער בין הדורות.

שאלה 5

א.

- היחסים אינם שוויוניים: המהגר צריך להוכיח את שייכותו מול הוותיקים. הפנייה "תִּרְאֶה אוֹתִי" (בית 1, בית 2) היא בקשה להכרה, והוא מצטט את "התעודות" שלו: ליווה את צמיחת הבתים והיה "עֵד" לכבישים החדשים (בית 1).
- קבלה מנומסת ורחוקה: "אֲנָשִׁים מְבָרְכִים אוֹתִי בְּלֶכְתִּי בָּרְחוֹב / יֵשׁ לִי יְדִידִים מְעַט / וְאַף לֹא שׂוֹנֵא אֶחָד" (בית 2). יש ברכה ואין עוינות, אבל גם אין קרבה.
- רמזים לחשד ולמתח: "וְאִם בְּכָל זֹאת מִישֶׁהוּ פַּעַם יִתְרַגֵּז אוֹ יֵטֶרֶד / אָז לֹא נוֹרָא" (בית 2). נוכחותו עדיין מטרידה מישהו, והוא ממזער.
- מחיר הקבלה: הוא "נִגְמַל" מעברו (בית 2) ומדבר את השפה "כְּאִלּוּ נוֹלַדְתִּי בָּהּ" (בית 3) – הוא מתקבל בתנאי שיידמה לוותיקים. "לֹא עוֹד זָר" ו"שׁוּב אֵינֶנּוּ מֻתָּנֶה" מלמדים שקודם היה זר וקיומו היה מותנה.
- סיכום: יחסים של הכרה חיצונית וסובלנות, לא של שוויון; הטון המרגיע של המהגר נשמע כשכנוע עצמי.

ב.

- "מְקוֹמִי" ("אֲנִי יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמִי", בית 1 ובית 2): משמעות כפולה – שייכות למקום, וגם "לדעת את מקומך", כלומר צייתנות ומעמד נמוך.
- "קִיּוּמִי" ("וְקִיּוּמִי פֹּה שׁוּב אֵינֶנּוּ מֻתָּנֶה", בית 2): ההגירה נוגעת בזכות הקיום עצמה; הניסוח בשלילה מגלה שפעם היה הקיום מותנה.
- "קִיּוּמוֹ" ("וְהָאָדָם סוֹפוֹ לְהִתְפַּיֵּס עִם קִיּוּמוֹ", בית 3): מעבר מגוף ראשון לגוף שלישי כללי; "לְהִתְפַּיֵּס" פירושו השלמה, לא אושר.
- יחד: המילים גזורות מאותו שורש, ק־ו־ם, מתחרזות ויוצרות שרשרת מצלולית שמלווה את השיר מתחילתו ועד סופו, ומסמנות תהליך: ממקום, לקיום, להשלמה. חוויית ההגירה מתוארת כהשלמה מתונה ועצובה, ולא כשייכות מלאה.

שאלה 6

- ה"ריחות" שיש "לתקן": עולם הילדות המזרחי – "טַעַם עָרָק וְרֵיחַ זַעְפָּרָן צוֹרֵב", הסנוקר "בְּקָקָפֶּה מַרְקוֹ / בְּלֹד" (בית 1).
- התיקון: מאז "עַכְשָׁו" הדובר "לומד" תרבות אחרת, מעודנת ומערבית: "גְּלִידָה מִבְּדֹלַח", "תֵּבוֹת נְגִינָה עַתִּיקוֹת" (בית 1), "נָשִׁים בְּטַעַם תּוּת־שָׂדֶה", "כְּרִיכוֹת שֶׁל שֶׁקְסְפִּיר", "חָתוּל סְיָמִי", "סָלוֹן יָרֹק" (בית 2). ריח בריח: זעפרן ועָרָק מוחלפים בתות שדה ובריח של כריכות.
- עמדה: התיקון אינו מצליח. (1) הוא נלמד ומאולץ: "אֲנִי לוֹמֵד" פעמיים, "מְלַמָּדוֹת אוֹתִי" פעמיים. (2) הוא חיצוני ומלאכותי: מריחים כריכות ולא קוראים; "קוֹלוֹת שֶׁל צִפָּרִים" באים "מֵאוֹטוֹ"; פותחים דלתות של תבות נגינה.
- (3) העבר לא נמחק: הפתיחה המתגוננת "מָה אַתֶּם רוֹצִים מִמֶּנִּי," ו"צוֹרֵב" מעידות שהריח עדיין חי. (4) הסיום "חֲבֵרִים." בבית לבדו נשמע אירוני ובודד.
- הכותרת "תיקון" אירונית: היא מניחה שהעבר המזרחי פגום, והשיר מערער על ההנחה הזאת. אפשר גם: לטעון שהתיקון מצליח חיצונית ("כְּבָר לֹא אוֹתוֹ הַיֶּלֶד"), אבל במחיר של אובדן.

פרק שני – דרמה (מחזה מודרני) (40 נקודות)

שאלה 7

א.

- "מי מפחד מווירג'יניה וולף" (אדוארד אלבי): יש קונפליקט מרכזי אחד, בין ג'ורג' למרתה, ולצדו קונפליקטים משניים שמשקפים אותו.
- הקונפליקט המרכזי: מאבק השפלה הדדי בין בני הזוג לאורך לילה אחד, מול שני אורחים. מרתה, בתו של נשיא הקולג', לועגת לג'ורג' על שלא התקדם במחלקה להיסטוריה; ג'ורג' מחזיר במשחקים אכזריים ("להשפיל את המארח", "לתפוס את האורחים").
- מוקד המאבק: הבן המדומה. ג'ורג' מזהיר את מרתה עוד לפני בוא האורחים שלא תדבר על הילד; היא מספרת עליו להאני, וג'ורג' "הורג" אותו במערכה השלישית (מברק על תאונת דרכים).
- קונפליקט משני 1: ג'ורג' מול ניק – ההיסטוריון הוותיק מול הביולוג הצעיר והשאפתן; מרתה מנסה לפתות את ניק כדי לפגוע בג'ורג'.
- קונפליקט משני 2: בנישואי ניק והאני – ניק מגלה לג'ורג' שנישא בגלל הריון מדומה ובגלל כסף, וג'ורג' חושף זאת לעיני כולם.
- הקונפליקטים המשניים משרתים את המרכזי: הזוג הצעיר הוא מראה לזוג הוותיק.

ב.

- תמונת העולם: בני האדם חיים על אשליות כדי לשאת את הריקנות והכישלון שבחייהם, והנישואים הם זירה של מאבק ושל תלות הדדית בעת ובעונה אחת.
- האשליה כמשענת: הבן המדומה של ג'ורג' ומרתה, וההריון המדומה של האני; הנישואים של ניק נשענים על כסף ועל שאפתנות.
- גם עולם האקדמיה מצטייר כעולם של מעמד ושל כוח: ההצלחה תלויה בקשרים עם נשיא הקולג'.
- מן השבר – אפשרות לאמת: ב"הריגת" הבן ג'ורג' מוציא את האשליה. בסוף, עם שחר, בני הזוג נשארים לבד, מפוחדים אבל קרובים; מרתה מודה שהיא מפחדת. תמונת העולם קשה, אבל יש בה פתח לחיים בלי אשליות.

שאלה 8

א.

- "חשיבותה של רצינות" (אוסקר ויילד): היחסים בין ג'ק וורתינג לאלג'רנון מונקריף.
- בתחילה: חברים מן החברה הגבוהה בלונדון, שיחה שנונה ומתחרה. שניהם חיים חיים כפולים: ג'ק הוא "ארנסט" בעיר וג'ק בכפר; אלג'רנון ממציא חבר חולה, "באנבורי", כדי להתחמק מחובות.
- השינוי 1, יריבות: אלג'רנון מגלה את הסוד דרך קופסת הסיגריות שעליה הקדשה מ"ססילי הקטנה", מסתיר את כתובתו של ג'ק ונוסע לאחוזה בכפר כ"ארנסט", אחיו המדומה של ג'ק, ומחזר אחרי ססילי, חניכתו של ג'ק. ג'ק חוזר באבל על "מות" ארנסט ומוצא אותו שם. הם מתקוטטים, ובאותה שעה אוכלים במתינות מאפינס.
- השינוי 2, אחווה: במערכה השלישית מתברר שג'ק הוא האח הבכור של אלג'רנון, שהושאר בתינקותו בתיק יד, ושמו האמיתי ארנסט. החברים־היריבים הופכים לאחים, ושני הזוגות מתאחדים.
- מסקנה: היחסים משתנים מחברות תחרותית, דרך יריבות קומית, לאחווה משפחתית – אבל השינוי נובע מגילוי עלילתי ולא משינוי של אופי.

ב.

- ערך 1, הנאה וחירות מחובות: "באנבורי" ו"ארנסט" הם אמצעים לברוח מחובות משפחה ומוסר. הערך שהחברים מקדשים הוא ההנאה, לא האמת.
- ערך 2, מראית עין ושם: ג'ק ואלג'רנון רוצים להיקרא "ארנסט" כי גוונדולן וססילי מאוהבות בשם; שניהם מוכנים להיטבל מחדש. השם חשוב מן האופי.
- ערך 3, מעמד ויוחסין: ליידי ברקנל בוחנת את ג'ק לפי הכנסה, בית ומשפחה, ופוסלת אותו כי נמצא בתיק יד; רק הגילוי שהוא אחיינה מתקן את מעמדו. גם הונה של ססילי משנה את דעתה.
- הרעיון המרכזי: סאטירה על החברה הגבוהה הוויקטוריאנית, שבה מראית העין והמעמד חשובים מן הכנות, והמילה "רצינות" (earnest) הופכת לשם בלבד. הכותרת והמשפט האחרון של ג'ק על חשיבותה של רצינות אירוניים: הוא היה "רציני" בלי לדעת, רק בשמו.

פרק שלישי – ספר קריאה (40 נקודות)

שאלה 9

- הספר והדמות: "המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה" (מארק האדון) – כריסטופר בון, נער בן 15 מסווינדון שבאנגליה, שהוא המספר.
- אישיות: כן לחלוטין (אינו יכול לשקר), הגיוני, מחונן במתמטיקה, אבל מתקשה להבין רגשות ופני אדם, אינו סובל מגע, צבעים מסוימים ורעש. הסיפור בגוף ראשון מכניס את הקורא לראשו.
- התנהגות: כשנוגעים בו הוא מכה (שוטר שאחז בזרועו ליד גופת הכלב); בלחץ הוא נאנק ומתכנס. הקורא מבין מבפנים את ההיגיון של התגובות שנראות מבחוץ מוזרות.
- קורות: מוצא את הכלב של השכנה, וולינגטון, מת, ומחליט לחקור. מגלה מכתבים מוסתרים שמהם מתברר שאמו, שעליה נאמר לו שמתה, חיה בלונדון; האב מודה שהוא הרג את הכלב. כריסטופר מאבד את האמון באביו ונוסע לבדו ברכבת ללונדון, מסע מפחיד עבורו.
- הרצון להבין: הקורא רואה את המאמץ העצום שלו בדברים פשוטים לאחרים, ואת האומץ שלו; גם הוריו מתגלים כאנשים מתוסכלים ואוהבים, ולכן האמפתיה היא גם להבנת המצוקה של כולם.

שאלה 10

- הספר: "האישה בלבן" (וילקי קולינס). העוול המרכזי: סר פרסיבל גלייד והרוזן פוסקו גוזלים מלורה פיירלי את זהותה ואת כספה. הם מנצלים את הדמיון בינה ובין אן קת'ריק: אן מתה ונקברת בשם "ליידי גלייד", ולורה נכלאת בבית משוגעים בשמה של אן.
- רקע העוול: גלייד שקוע בחובות ודורש מלורה לחתום על מסמך בלי לקרוא אותו; מריאן מתערבת ולורה מסרבת. גם אן עצמה נכלאה בעבר בבית משוגעים בידי גלייד, כדי להשתיק אותה בעניין סודו.
- המצב הלקוי: מעמדה הנחות של האישה הנשואה – כספה ורצונה בידי הבעל; מוסדות (בית המשוגעים, תעודת הפטירה) שמשרתים את בעלי המעמד; תואר ויוחסין שמגינים על פושעים; חברה שמאמינה למסמכים ולא לאדם.
- אפשרות התיקון: נרמזת, אבל דרך יחידים ולא דרך המוסדות. מריאן מחלצת את לורה מבית המשוגעים; וולטר הרטרייט, מורה לציור בלי מעמד, אוסף עדויות ומוכיח שלורה עזבה את בלקווטר אחרי "מותה"; סודו של גלייד (שאינו יורש חוקי) נחשף והוא מת בשריפה בכנסייה; פוסקו נאלץ להודות. לורה מוכרת בפומבי בלימרידג'.
- מבנה הספר כעדויות, כמו לפני בית משפט, מבטא את רעיון התיקון: האמת מתבררת כשקולות רבים, ובהם של נשים ושל אנשים פשוטים, נשמעים. אבל החוק עצמו לא עזר, ולכן התיקון חלקי.

כל הבגרויות בספרות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/literature